

Głos w dyskusji nad Strategią Wspierania Inicjatyw Obywatelskich

**Wybrane wyniki najnowszych badań
Stowarzyszenie Klon/Jawor
grudzień 2004**

OPRACOWANIE:
MARTA GUMKOWSKA, JAN HERBST, RENATA NIECIKOWSKA I JAKUB WYGNAŃSKI

Stowarzyszenie Klon/Jawor

ul. Szpitalna 5/5 00-031 Warszawa

e-mail: klon@klon.org.pl

tel.: 48 22 828 91 28 fax: 48 22 8289129

www.klon.org.pl

Portal organizacji pozarządowych www.ngo.pl

Poniżej prezentujemy wybrane wyniki najnowszych badań Stowarzyszenia Klon/Jawor: badania na reprezentatywnej próbie organizacji pozarządowych z 2004 roku¹ oraz badania opinii publicznej przeprowadzonego w listopadzie 2004 wśród dorosłych Polaków². Wyniki tych badań dotyczą kwestii istotnych z punktu widzenia zapowiadanej dyskusji nad tworzeniem Strategii Wspierania Inicjatyw Obywatelskich. Niniejszy ich skrót przygotowany został specjalnie z myślą o serii spotkań organizacji pozarządowych w grudniu 2004 roku. Uznaliśmy, że z tej okazji warto (jeszcze przed wydaniem na początku 2005 r. ostatecznych, pogłębionych raportów) wspomóc aktualnie prowadzoną dyskusję informacjami, które pomogą w ocenie skutków Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ułatwią diagnozę potrzeb organizacji pozarządowych, a także będą istotne dla oceny stojących przed trzecim sektorem wyzwań.

SPIS TREŚCI

I. USTAWA O DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO I JEJ SKUTKI.....	3
A. JAKI JEST POZIOM WIEDZY O USTAWIE I JEJ ROZWIĄZANIACH W ROK PO JEJ WPROWADZENIU?...3	
B. JAK OCENIANE SĄ POSZCZEGÓLNE ROZWIĄZANIA USTAWY O DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO I O WOLONTARIACIE?.....	3
C. RELACJE ORGANIZACJI Z ADMINISTRACJĄ PUBLICZNĄ.....	4
1. CZY SAMORZĄD JEST WAŻNYM PARTNEREM DLA ORGANIZACJI?	4
2. JAKIE SĄ PROBLEMY WE WSPÓŁPRACY Z ADMINISTRACJĄ PUBLICZNĄ?	4
3. JAKI PROCENT PRZYCHODÓW POCHODZI Z DOTACJI OD SAMORZĄDU?	4
4. CZY POWSTAJĄ ROCZNE PROGRAMY WSPÓŁPRACY Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI?	5
D. WOLONTARIAT	5
1. JAK FUNKCJONUJE WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH?	5
2. IŁU JEST WOLONTARIUSZY? WOLONTARIAT POLAKÓW 2001 - 2004.....	6
E. 1% - CZY TO DZIAŁA?.....	6
1. JAK WAŻNY JEST 1% W OGÓLNYCH DOCHODACH SEKTORA?	6
2. ILE OSÓB SKORZYSTAŁO Z OPCJI 1% W 2004R.?	6
3. ILE OSÓB ZAMIERZA SKORZYSTAĆ Z OPCJI 1% W 2005R.?	7
4. CZY 1% TO FILANTROPIA?	7
F. ORGANIZACJE POŻYTKU PUBLICZNEGO	8
1. PIERWSZE 1750 – KTO JUŻ UZYSKAŁ STATUS OPP?	8
2. JAKIE ORGANIZACJE BĘDĄ SIĘ STARAŁY O STATUS OPP?	8
3. NA JAKIE PROBLEMY NAPOTYKAJĄ ORGANIZACJE CHĄCĄ UBIEGAĆ SIĘ O STATUS OPP?.....	9
II. POTRZEBY SEKTORA, WYZWANIA STOJĄCE PRZED ORGANIZACJAMI	12
1. NA CO ORGANIZACJE WYDAŁYBY DODATKOWE PIENIĄDZE?	12
2. JAKIE POTRZEBY SZKOLENIOWE DEKLARUJĄ ORGANIZACJE?	12
3. JAKIE PROBLEMY NAPOTYKAJĄ W SWEJ PRACY ORGANIZACJE?	13
4. JAK ORGANIZACJE OCENIAJĄ WŁASNĄ SYTUACJĘ?	14
5. JAKIE WARTOŚCI SĄ NAJWAŻNIEJSZE W DZIAŁANIACH ORGANIZACJI?	14
6. PROCES FEDERALIZACJI – JAK PRZEBIEGA WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA SEKTORA?.....	15
7. UNIA EUROPEJSKA – JAKIE SĄ NADZIEJE I OBawy ZWIĄZANE Z AKCESJĄ?.....	15
8. WIZERUNEK SEKTORA – CO POLACY SĄDZĄ O ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH?	15
III. PODSTAWOWE DANE LICZBOWE O SEKTORZE POZARZĄDOWYM W 2004 ROKU16	

¹ Badanie Stowarzyszenia Klon/Jawor na reprezentatywnej, losowo-warstwowej próbie 950 organizacji pozarządowych przeprowadzone 15 czerwca – 30 września 2004 roku przez ankieterów Zakładu Badań Naukowych Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Badanie zrealizowane w ramach Programu Trzeci Sektor finansowanego przez Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe i Fundację im. S. Batorego, a także przy wsparciu Przedstawicielstwa Polskich Organizacji Pozarządowych w Brukseli, Ministerstwa Polityki Społecznej, Funduszu ProBonus i Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności przeprowadzone 15 czerwca – 30 września 2004 roku przez ankieterów Zakładu Badań Naukowych Polskiego Towarzystwa Socjologicznego.

² Badanie Omnibus przygotowane wspólnie przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz firmę SMG/KRC A Millward Brown Company. Badanie wykonano w dniach 2-5 listopada 2004 na losowej, reprezentatywnej próbie 1005 dorosłych Polaków. Badanie zrealizowane na zlecenie Stowarzyszenia Klon/Jawor - w ramach Programu Trzeci Sektor finansowanego przez Trust for Civil Society in Central & Eastern Europe i Fundację im. Stefana Batorego - oraz Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Warszawie.

I. Ustawa o działalności pożytku publicznego i jej skutki

A. Jaki jest poziom wiedzy o ustawie i jej rozwiązaniach w rok po jej wprowadzeniu?

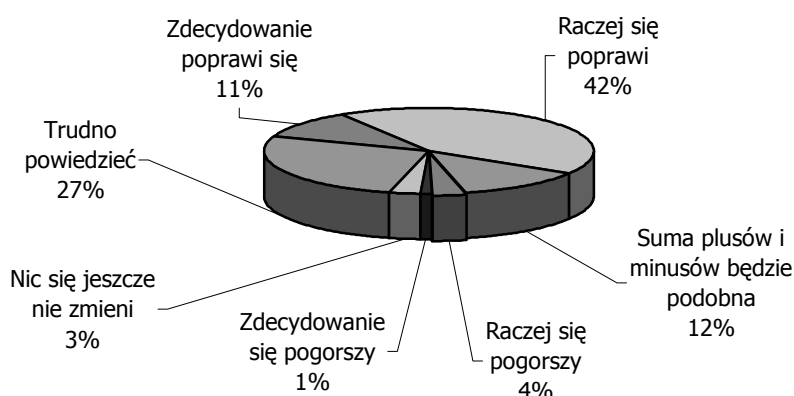
Jak oceniają Państwo swój poziom wiedzy na temat rozwiązań ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie?	%
Znamy je dobrze	25,9
Znamy je tylko w ogólnym zarysie	36,9
Niewiele o nich wiemy	15,0
Wiemy, że ustawa taka istnieje, nie wiemy, co z niej wynika	14,0
Nie wiedzieliśmy, że taka ustawa weszła w życie	8,2

W połowie 2004 roku tylko 12% organizacji stwierdziło, iż wejście w życie Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie miało w praktyce wpływ na ich działania. Spośród nich 41% wskazało, że wpływ ten był pozytywny, 18% uważa, że suma plusów i minusów się bilansuje, zaś 28% oceniło wpływ Ustawy negatywnie. Ponad 38% nie ma jednoznacznej opinii na temat zmian wprowadzonych przez Ustawę.

Pytane o wpływ ustawy na funkcjonowanie sektora pozarządowego w dłuższej perspektywie, organizacje są zdecydowanie bardziej optymistyczne. **Ponad połowa przewiduje, że sytuacja sektora poprawi**

się, zaś tylko 5% przypuszcza, że się pogorszy. 12% sądzi, że ogólny bilans zmian nie będzie ani dodatni, ani ujemny. 3% twierdzi, że nic się nie zmieni.

Jak w dłuższej perspektywie zmieni się sytuacja organizacji pozarządowych po wprowadzeniu ustawy?

B. Jak oceniane są poszczególne rozwiązania Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie?

Oceny poszczególnych rozwiązań zawartych w Ustawie nie pozostawiają wątpliwości, że zdecydowana większość organizacji popiera jej zapisy.

Jak ocenia Pan(i) następujące rozwiązanie zawarte w ustawie? (procent odpowiedzi)	Zdecydowanie źle	Raczej źle	Raczej dobrze	Zdecydowanie dobrze	Trudno powiedzieć
Administracja publiczna powinna współpracować z organizacjami pozarządowymi w dziedzinie wykonywania zadań publicznych. Samorząd zobowiązany jest do uchwalania programu współpracy z organizacjami pozarządowymi	3,7	4,2	33,1	42,7	16,2
Organizacje pozarządowe (te, które będą tego chciały), po spełnieniu określonych w ustawie warunków, mogą uzyskać status organizacji pożytku publicznego i uzyskać dodatkowe przywileje (np. możliwość korzystania z tzw. 1%)	4,1	4,4	24,0	50,7	16,9
Działa Rada Pożytku Publicznego, składająca się w równych częściach z przedstawicieli organizacji pozarządowych i administracji publicznej, służąca wymianie informacji i opiniowaniu aktów prawnych dotyczących organizacji pozarządowych.	3,6	4,3	33,6	29,4	29,1
Podatnik może przekazywać 1% swoich podatków na rzecz organizacji pożytku publicznego.	4,3	2,4	19,7	60,3	13,4

Jak ocenia Pan(i) następujące rozwiązanie zawarte w ustawie? (procent odpowiedzi)	Zdecydowanie źle	Raczej źle	Raczej dobrze	Zdecydowanie dobrze	Trudno powiedzieć
Wolontariusze mogą otrzymać zwrot niezbędnych kosztów ich pracy na rzecz organizacji (np. koszty podróży, szkoleń, niezbędnych badań).	1,7	2,3	24,2	54,8	17,0
Decyzje o przyznaniu statusu organizacji pożytku publicznego podejmuje Sąd Rejestrowy.	7,3	9,7	29,9	29,2	23,8
Organizacje mogą prowadzić odpłatną działalność statutową, która nie jest traktowana jako działalność gospodarcza	1,6	3,0	26,0	50,9	18,5
Jednostki publicznej radiofonii i telewizji mają obowiązek umożliwić organizacjom pożytku publicznego nieodpłatne informowanie o ich działalności	1,8	0,7	19,2	63,9	14,3

Jedynym elementem, który wydaje się budzić wątpliwości respondentów, jest przepis mówiący, iż decyzję o przyznawaniu statusu OPP podejmuje Sąd Rejestrowy. 17% organizacji ocenia ten zapis zdecydowanie źle lub raczej źle. Jak można sądzić, wynik ten odzwierciedla zaniepokojenie organizacji niejednoznacznymi interpretacjami przez Sądy Rejestrowe przepisów Ustawy, a także kłopotami, jakich w związku z tym doświadczają podmioty ubiegające się o status OPP (więcej na ten temat – str. 10). Na uwagę zasługuje także stosunek organizacji do Rady Pożytku Publicznego. Prawie co trzecia organizacja nie ma wyrobionego poglądu, jak ocenić istnienie Rady. Jednocześnie odsetek respondentów niezadowolonych z jej funkcjonowania jest bardzo niewielki. Taki rozkład opinii prowadzi do wniosku, że działalność Rady pozostaje dla wielu organizacji obszarem słabo rozpoznany i wymaga intensywnej akcji informacyjnej.

C. Relacje organizacji z administracją publiczną

Ustawa ma za zadanie uporządkować relacje z administracją publiczną (szczególnie na poziomie samorządowym).

1. Czy samorząd jest ważnym partnerem dla organizacji?

Wśród partnerów organizacji pozarządowych **samorząd lokalny na poziomie gminy lub powiatu** zajmuje szczególne miejsce – **65% organizacji kontaktuje się z nim często lub co najmniej co pewien czas**, kolejne 18% sporadycznie, a tylko 16% twierdzi, że w ogóle nie ma z nim kontaktów. 58% organizacji wymienia samorząd jako jednego z trzech najistotniejszych partnerów z punktu widzenia realizowania celów statutowych. Warto zaznaczyć, że żadna inna instytucja nie została uznana za najważniejszego partnera przez tak duży odsetek organizacji (dla przykładu „inne organizacje pozarządowe” wymieniane są w tej roli mniej więcej 3 razy rzadziej).

Im wyższy szczebel administracji tym rzadsze stają się kontakty organizacji pozarządowych.

W przypadku szczebla wojewódzkiego odsetek organizacji pozostających z nim w kontakcie wynosi 30% dla urzędu marszałkowskiego oraz odpowiednio 26% w przypadku agend wojewody. W przypadku instytucji centralnych analogiczny wskaźnik wynosi 15,5%.

2. Jakie są problemy we współpracy z administracją publiczną?

Jednocześnie jednak, pomimo uchwalenia ustawy o pożytku publicznym, aż 37% organizacji za jeden z najważniejszych problemów w swoich działaniach uznaje niejasne reguły współpracy z administracją publiczną, a aż 47% deklaruje, że odczuwa negatywne skutki nadmiernie rozbudowanej biurokracji administracji publicznej.

3. Jaki procent przychodów pochodzi z dotacji od samorządu?

Z analizy źródeł przychodów organizacji w 2003 roku wynika, że ok. **46% wszystkich organizacji otrzymało jakieś środki finansowe z samorządu** i jest to (po składkach członkowskich) drugie najczęściej wykorzystywane źródło przychodów organizacji. **W ogólnej kwocie całych przychodów sektora pozarządowego w 2003 roku źródła publiczne pochodzące z samorządu oszacować można na 16,5%**. Jednocześnie dla ok. 15% organizacji dotacje z samorządów stanowiły w 2003 roku ponad połowę wszystkich przychodów.

Niestety tylko niewiele ponad 1/3 organizacji korzystających ze środków publicznych na poziomie samorządowym gotowa jest uznać, że decyzje o przyznaniu pieniędzy zapadają wyłącznie w oparciu o obiektywne, merytoryczne przesłanki wykluczające układy, znajomości, polityczne rozgrywki, związki radnych z organizacjami etc.

4. Czy powstają Roczne Programy Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi?

Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Polityki Społecznej zebrał wstępne dane o liczbie jednostek samorządu (na poziomie gminy lub powiatu), którym do dnia 11 października 2004 roku udało się uchwalić Roczne Programy Współpracy (ich tworzenie nakazuje Ustawa).

Pełne lub niemal pełne dane na ten temat uzyskano z 11 województw (brak danych na temat województwa kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, mazowieckiego, opolskiego, zaś dane zebrane na temat gmin w województwie podkarpackim są bardzo niepełne). Na początku października **Programy Współpracy były uchwalone w mniej więcej co drugiej jednostce samorządu lokalnego**. Wziąwszy pod uwagę fakt, że ustawa wprost nakazuje tworzenie takich programów i że są to programy roczne wynik ten jest niepokojąco niski. Stwierdzić też należy, że nawet uzyskanie najprostszych informacji w tej sprawie od poszczególnych samorządów jest niezwykle trudne, a czasem wręcz niemożliwe. Odsetek jednostek, w których Programy Współpracy zostały uchwalone, różni się w zależności od poziomu samorządu - w powiatach sięgnął on 63%, zaś w gminach 41%.

Odsetek samorządów, które uchwaliły programy w poszczególnych województwach jest dość zróżnicowany. Na początku października w województwie śląskim Program Współpracy był uchwalony w ok. $\frac{3}{4}$ jednostek samorządu lokalnego, zaś w województwach pomorskim i warmińsko-mazurskim w niewielu mniej – ok. 70% gmin i powiatów. W województwach łódzkim, zachodniopomorskim, podlaskim i małopolskim uchwały o Programie Współpracy podjęła połowa urzędów. Tylko 1/3 samorządów uchwaliła Program Współpracy w województwie lubelskim, zaś niewiele więcej - ok. 40% w województwie świętokrzyskim, a 45% w wielkopolskim.

Stowarzyszenie Klon/Jawor zbiera (w oparciu o procedury Ustawy o dostępie do informacji publicznej) dane na temat programów współpracy w całej Polsce i w najbliższym czasie zamierza poddać je nie tylko ilościowej, ale i jakościowej ocenie.

D. Wolontariat

1. Jak funkcjonuje wolontariat w organizacjach?

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uporządkować miała kwestie związane z formalnymi aspektami pracy wolontariuszy. W 2004 r. uczestniczyli oni w pracach ok. **45% organizacji**. Jakie procedury współpracy są wobec nich stosowane?

Procedury stosowane przez organizacje współpracujące z wolontariuszami	%
Wolontariusze mają zwracane koszty, jakie ponoszą w pracy (np. koszt dojazdów do pracy, podróży)	23,2%
Wolontariusze są objęci ubezpieczeniem OC i ubezpieczeniem od następstw nieszczęśliwych wypadków	20,8%
Wolontariusze przechodzą przez wewnętrzne lub zewnętrzne szkolenie przygotowujące ich do pracy	51,9%
Z wolontariuszami podpisany jest rodzaj porozumienia / umowy określający wzajemne relacje wolontariusza i organizacji	19,6%
Wolontariusze przechodzą badania lekarskie i szkolenia BHP	21,9%

Najczęściej przestrzegane są te zasady współpracy z wolontariuszami, które wiążą się z prawidłowym wykonywaniem przez nich powierzanych im obowiązków. W ponad połowie organizacji wolontariusze przechodzą przez wewnętrzne bądź zewnętrzne szkolenia, przygotowujące ich do wypełniania powierzanych im obowiązków. Z pozostałymi procedurami jest już, niestety, znacznie gorzej – każda z nich stosowana jest przez mniej więcej 1 na 5 organizacji. Co ważne, tylko niespełna 10% organizacji korzystających z wolontariatu zawsze lub na ogół stosuje przynajmniej 4 z wymienionych procedur, przy prawie 40% na ogół niestosujących żadnej z nich. Procedury przestrzegane są częściej w organizacjach miejskich, o dużych przychodach i dużej liczbie pracowników.

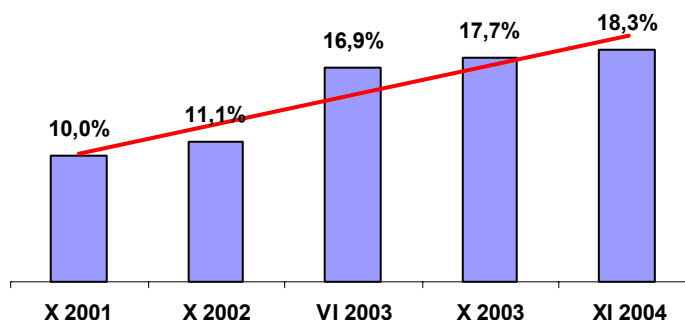
2. Ilu jest wolontariuszy? Wolontariat Polaków 2001 - 2004

Dane o poziomie gotowości do bezpłatnej i dobrowolnej pracy na rzecz innych zbierane są w regularnie prowadzonych badaniach Stowarzyszenia Klon/Jawor, Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu i SMG/KRC. Dorośli Polacy pytani są o to, czy w ostatnim roku poświęcili swój czas na rzecz organizacji pozarządowych, grup, związków lub ruchów społecznych i religijnych (tzw. formalny wolontariat). Jak widać poziom tak rozumianego zaangażowania nieznacznie wzrasta w ostatnich latach – ciągle jednak uznać go należy za dość niski w porównaniu z innymi krajami europejskimi.

Ze względu na różne techniki badania tego zjawiska bezpośrednie porównania bywają trudne. Wyjątek w tym względzie stanowi tegoroczne badanie prowadzone w Republice Czeskiej, w którym Stowarzyszenie Klon/Jawor wspólnie z czeskim partnerem uzgodnili zastosowaną metodologię. Odsetek wolontariuszy w Republice Czeskiej jest prawie dwukrotnie wyższy niż w Polsce i wynosi 32%.

W Wielkiej Brytanii wskaźnik (pytanie dotyczy zaangażowania w ciągu ostatniego miesiąca, a nie roku jak w wypadku badania polskiego) wynosi 37%. Podobny wskaźnik w USA wynosi 44%. Niską pozycję Polski potwierdzają też inne badania. W badaniu European Value Survey wśród 32 badanych krajów Polska znalazła się na 29 miejscu pod względem poziomu zaangażowania w działania lokalnych organizacji wolontarystycznych.

Procent wolontariuszy wśród dorosłych Polaków

E. 1% - czy to działa?

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wprowadziła możliwość przekazywania przez podatników 1% podatków od ich osobistych dochodów na rzecz organizacji pożytku publicznego. Jaki był pierwszy rok funkcjonowania tego rozwiązania – czy spełnił on nadzieje pokładane w nim?

1. Jak ważny jest 1% w ogólnych dochodach sektora?

Suma przychodów organizacji z 1% podatku przekazanego przez podatników w 2004 roku stanowi około 0,1% sumy rocznych przychodów całego sektora. Trzeba jednak pamiętać, że rok 2004 w Polsce był bardzo nietypowy. Stosunkowo późno rozpoczęła się kampania informacyjna, stosunkowo niewielka była też liczba organizacji, które zdążyły uzyskać status pożytku publicznego. Przy okazji warto przypomnieć, że także na Węgrzech, gdzie podobny system działa dłużej, wskaźnik ten wynosi jedynie ok. 1%.

2. Ile osób skorzystało z opcji 1% w 2004r.?

Z możliwości przekazania organizacjom pożytku publicznego 1% podatku za rok 2003 skorzystała bardzo niewielka część podatników. **W pierwszej grupie podatkowej (najniższe dochody) alokacji 1% podatku dokonało tylko 13 na 10 tys. podatników, czyli 0,13%, zaś wśród podatników z trzeciej grupy podatkowej 7% (wg danych Ministerstwa Finansów).**

Wydaje się, że minie jeszcze wiele czasu, zanim w Polsce odsetek podatników przekazujących organizacjom pozarządowym 1% podatku zbliży się do osiąganego na Węgrzech, gdzie z opcji tej w 2003 roku skorzystał, co trzeci podatnik, dzięki czemu do organizacji pozarządowych trafiła mniej więcej połowa ogólnej kwoty 1% podatku PIT. Należy zrobić wszystko, żeby wyniki takie udało się w Polsce osiągnąć wcześniej niż za 8 lat (od tyłu lat mechanizm 1% funkcjonuje na Węgrzech).

Grupa podatkowa	1 Kwota alokacji 1%	2 Liczba podatników, którzy skorzystali z opcji 1%	3 Liczba podatników ogólnie w danej grupie (2002)	4 Udział podatników z danej grupy (kol. 2 / kol. 3)
I grupa	546 000	28 531	22 064 684	0,13%
II grupa	2 303 000	33 720	877 111	3,84%
III grupa	7 456 000	17 943	257 564	6,97%
Łącznie	10 305 000	80 194	23 199 359	0,35%

3. Ile osób zamierza skorzystać z opcji 1% w 2005 r.?

Kolejne lata przyniosą zapewne większe wpływy niż 10 mln zł jednak warto zachować ostrożność w przewidywaniach. Wspólne badania Stowarzyszenia Klon/Jawor i SMG/KRC przeprowadzone w listopadzie 2004 r. wskazują, że o mechanizmie 1% słyszał co trzeci Polak, jednak **tylko 18% osób deklaruje chęć skorzystania z tej opcji w roku 2005** (to ponad dwukrotnie mniej niż rok temu, kiedy mechanizm ten był dopiero zapowiadany, nie mówiąc o 2002 kiedy z opcji tej chciało skorzystać ponad 70% podatników). Spośród tych, którzy zadeklarowali chęć przekazania 1% swoich podatków, **co dziesiąty wie już dziś na rzecz jakiej organizacji to uczyni**. Naprawdę niepokojący jest jednak fakt, że **aż 40% respondentów deklaruje wprost, że nie zamierza skorzystać z opcji 1%**. Największa grupa (42%) nie wie jeszcze jak postąpić. To do nich przede wszystkim powinna być skierowana ewentualna kampania promocyjno-informacyjna.

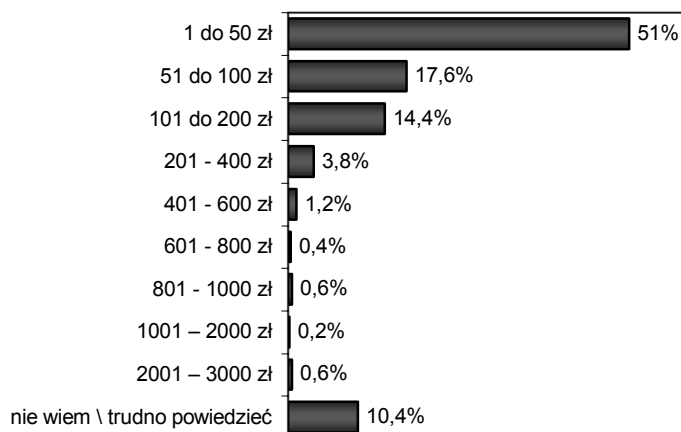
4. Czy 1% to filantropia?

Licząc na większe wpływy z 1% nie należy zapominać o wspieraniu i tworzeniu dogodnych warunków do rozwoju filantropii. 1% nie jest darowizną. Można powiedzieć, że ze społecznego punktu widzenia jest to raczej eksperyment z zakresu demokracji bezpośredniej - każdy polski podatnik może samodzielnie zdecydować, do kogo trafi 1% podatku dochodowego, który należny jest państwu. Korzystając z tej możliwości, wyręczamy ministra finansów - co prawda w niewielkim stopniu - w trudzie dystrybucji środków publicznych. Z prawnopodatkowego punktu widzenia nie dysponujemy własnymi pieniędzmi, a tylko korzystamy z „uprzejmości” państwa, które pozwala nam samodzielnie zdecydować, gdzie trafią państwowe pieniądze. Nie ma to wiele wspólnego z darowizną, którą wykładamy dobrowolnie z własnej kieszeni. Mechanizmy te różnią się i różnice te trzeba podkreślać. Filantropia bazuje na świadomej bezinteresowności - jest to cecha rzadka, dlatego bardzo cenna i warta wsparcia.

W ostatnim roku odsetek Polaków, którzy deklarują, iż przekazali jakieś środki finansowe na rzecz organizacji pozarządowych zwiększył się z 33,4% do 38,6%. Pamiętajmy jednak, że na ogół są to darowizny niewielkie.

Ministerstwo Finansów ucieszy także fakt, że znakomita większość przypadków udzielanej pomocy (ok. 9 na 10) nie jest w żadnej formie uwzględniania w zeznaniach podatkowych i nie obniża tym samym wpływów do budżetu państwa. Wyjaśnieniem tej sytuacji jest między innymi sposób, w jaki przekazywane są darowizny (dla MF dokumentem darowizny jest przelew na konto bankowe).

Procent darczyńców, którzy w ostatnim roku przekazali darowizny na rzecz organizacji i ruchów społecznych lub religijnych w wysokości...

METODY PRZEKAZANIA PIENIĘDZY	Procent darczyńców			
	2001	2002	2003	2004
Puszka, skarbonka, zbiórka na ulicy lub w instytucji	59,0	72,6	63,0	67,9
Zakup przedmiotów, z których dochód przeznaczony jest na cele społeczne (np. świeca Caritasu, aukcje na cele dobroczynne itp.)	24,0	22,7	21,5	17,3
Przekaz pocztowy lub bankowy	11,0	6,8	8,2	5,6
Audiotele / SMS	3,5	4,3	16,5	16,2
Wykupienie wstępu na imprezę charytatywną (bal, koncert itp.), z której dochód przeznaczony jest na cele dobroczynne.	2,3	3,1	4,8	5,2
Systematyczne potrącenie z mojej wypłaty w zakładzie pracy, stała dyspozycja w banku	0,6	0,9	2,5	0,7
Wpłata z karty kredytowej dokonana za pośrednictwem Internetu		0,4	0,7	0,6

F. Organizacje pożytku publicznego (OPP)

1. Pierwsze 1750 – Kto już uzyskał status OPP?

Jednym z najważniejszych rozwiązań zaproponowanych przez Ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie było wprowadzanie możliwości ubiegania się o status pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, a także osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w RP, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Do dziś status taki uzyskało ok. 1750 organizacji. Co o nich wiemy?

Procent w zbiorze organizacji pożytku publicznego*	Procent organizacji pozarządowych wskazujących pole jako główne pole działań – na podstawie badania z 2004 roku	Główne pole działań organizacji
21,8%	10,0%	Usługi socjalne, pomoc społeczna
15,6%	10,3%	Edukacja i wychowanie
15,2%	8,2%	Ochrona zdrowia
8,8%	38,6%	Sport, turystyka, rekreacja, hobby
8,6%	11,6%	Kultura i sztuka
7,7%	0,7%	Działalność międzynarodowa
6,6%	2,6%	Prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność polityczna
5,7%	6,5%	Rozwój lokalny w wymiarze społecznym i materialnym
4,1%	3,6%	Ochrona środowiska
2,2%	1,8%	Badania naukowe
1,1%	1,4%	Wsparcie dla instytucji, org. pozarządowych i inicjatyw obywatelskich
1,0%	0,3%	Religia
0,9%	2,9%	Sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe
0,6%	1,6%	Pozostała działalność

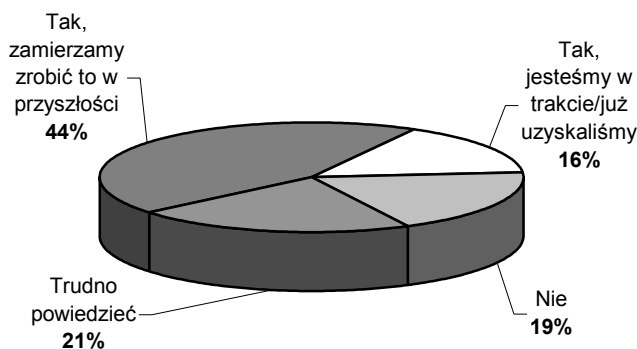
*Dane pochodzą z bazy organizacji pożytku publicznego prowadzonej przez Stowarzyszenie Klon/Jawor na stronach www.pozYTEK.ngo.pl

Wśród organizacji posiadających status pożytku publicznego najwięcej jest tych działających na polu szeroko rozumianych spraw społecznych – pomocy społecznej, edukacji czy ochrony zdrowia. Łączna ich liczba stanowi ponad połowę ogólnej liczby organizacji pożytku publicznego. Najmniej zarejestrowanych organizacji pożytku publicznego – biorąc pod uwagę ich ogólną liczebność - jest wśród organizacji sportowych.

2. Jakie organizacje będą się starały o status OPP?

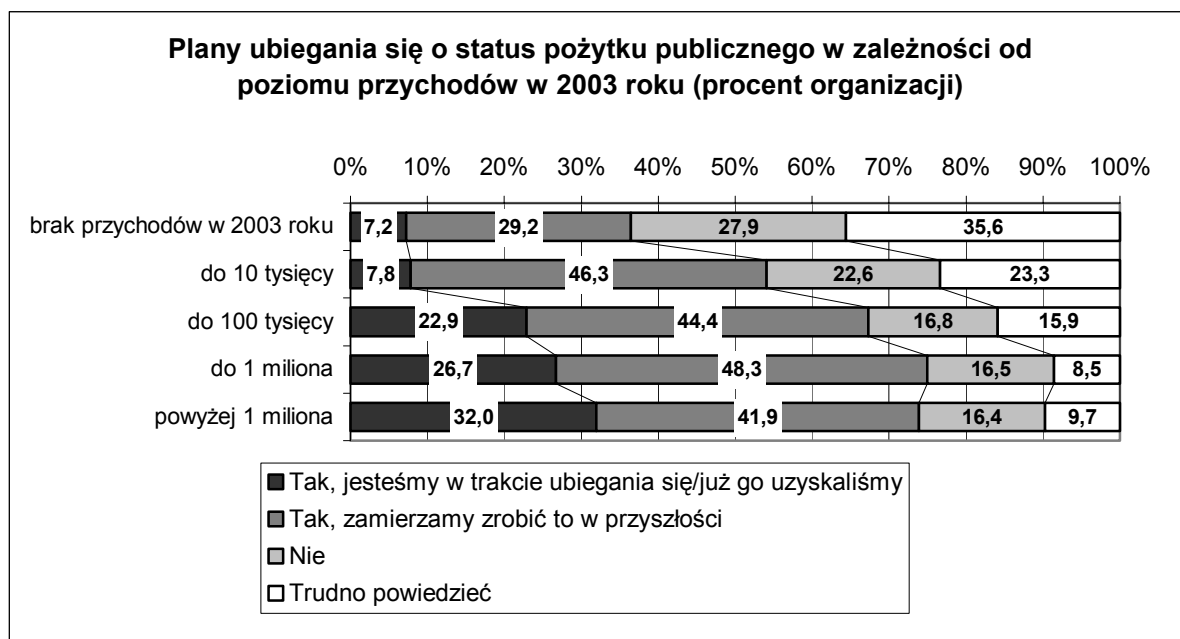
60% organizacji deklaruje, że chce uzyskać status pożytku publicznego - 16% twierdzi, że jest w trakcie ubiegania się o status pożytku publicznego lub już go uzyskało, zaś kolejne 44% zamierza starać się o uzyskanie statusu w przyszłości.

Czy organizacja zamierza ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego?

21% organizacji nie podjęło jeszcze decyzji, zaś **19% stwierdziło, że nie będzie ubiegać się o status pożytku publicznego**. Najczęstszymi powodami braku zainteresowania statusem pożytku publicznego było niedostosowanie organizacji do warunków określonych w Ustawie – powód ten wskazało 32% organizacji, które nie zamierzają ubiegać się o status OPP. Kolejne 30% wskazało na zewnętrzne utrudnienia, przede wszystkim finansowe. Co czwarta organizacja (z tych, które na razie nie planują ubiegać się o status OPP) podaje przyczyny subiektywne – nie chce lub boi się takiej zmiany.

Plany związane z ubieganiem się o status pożytku publicznego deklarują przede wszystkim organizacje zajmujące się pomocą społeczną, ochroną zdrowia i usługami socjalnymi – a więc te, które już teraz tworzą największą grupę wśród zarejestrowanych OPP. Najmniejsze zainteresowanie tą możliwością wykazują organizacje branżowe, pracownicze, zawodowe. Co ciekawe, wyraźnie więcej organizacji nie mających planów związanych ze statusem pożytku publicznego znajduje się na zachodzie Polski (choć to właśnie w regionach zachodnich znajduje się relatywnie dużo organizacji działających na polu pomocy społecznej i usług socjalnych). Co trzecia organizacja położona w woj. lubuskim lub zachodniopomorskim nie zamierza zostawać organizacją pożytku publicznego. Jeśli nie brać pod uwagę organizacji jeszcze niezdecydowanych, odsetek ten wzrasta do 37%. Tymczasem na wschodzie kraju (woj. lubelskie i podlaskie) o status OPP nie planuje ubiegać się tylko nieco ponad 16% organizacji, zaś ich odsetek w regionach północnych (woj. pomorskie oraz warmińsko-mazurskie) i południowych (woj. śląskie, opolskie, dolnośląskie) nie przekracza 20%.

Można zaobserwować silną zależność między wielkością przychodów organizacji, a planami związanymi z ubieganiem się o status OPP. Im większy jest budżet organizacji tym silniejsza skłonność do starania się o status OPP. Wraz ze wzrostem budżetu zmniejsza się też odsetek organizacji, które wahają się w tej sprawie. Widać też, że większość największych organizacji decyduje o ubieganiu się lub nie ubieganiu się o status pożytku publicznego ma już za sobą. Co więcej, co trzecia organizacja spośród tych o największych budżetach przeszła już z etapu podejmowania decyzji do etapu jej realizacji – jest w trakcie ubiegania się o status lub już go uzyskała. Wiele wskazuje zatem na to, że ewentualna pomoc techniczna związana z uzyskiwaniem statusu powinna być skierowana przede wszystkim do mniejszych organizacji. O status taki ubiegać się będzie w najbliższych latach aż kilkanaście tysięcy właśnie takich, mniejszych organizacji.

3. Na jakie problemy napotykają organizacje chcące ubiegać się o status OPP?

Organizacje starające się o status organizacji pożytku publicznego (OPP) mają rozmaite problemy ze zrozumieniem i dopełnieniem warunków zapisanych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zasady rejestracji niestety dalekie są od jednoznaczności. Na tę niejednoznaczność przepisów nakłada się daleko idąca różnorodność w orzekaniu Sądów Rejestrowych. Sędziowie tworzą własne interpretacje i własną praktykę stosowania przepisów Ustawy. Przedstawione poniżej najczęstsze trudności, które napotykają organizacje ubiegające się o status pożytku publicznego, stanowią zapis doświadczeń Informatorium dla organizacji pozarządowych działającego przy Stowarzyszeniu Klon/Jawor. W okresie od czerwca 2003 r. do października 2004 r. w Informatorium odpowiedziano na 939 pytań dotyczących zapisów Ustawy. Większość pytań, być może z racji poradniczo-informacyjnego charakteru Informatorium, dotyczyła rejestracji statusu w KRS (szczegółowo przedstawiają je tabele na końcu rozdziału).

Wśród najtrudniejszych spraw, na jakie napotyka organizacje, warto wymienić następujące:

Wypełnianie formularza KRS-W-OPP

Trudność polega przede wszystkim na tym, że trzeba dostosować kody PKD do tego, co jest wpisane w statucie. Na kody PKD organizacje starają się przekładać cele i formy działań ze statutu – te, które są zadaniami pożytku publicznego. Nie jest to proste, choćby dlatego, że nie zawsze jest łatwo znaleźć kod właściwy dla działalności danej organizacji. Co gorsza coraz częściej zdarza się, że KRS-y żądają wpisania kodów PKD do statutu i wyrażenia w ten sposób celów organizacji! Wydaje się, że taki wymóg z niczego nie wynika i jest przesadą ze strony KRS. Boleśnie widoczne staje się niedopasowanie systemu statystyki publicznej do rejestrowania i opisywania działania trzeciego sektora. Od dawna postulowane (między innymi przez Stowarzyszenie Klon/Jawor) wprowadzenie klasyfikacji podmiotów non-profit staje się palącą potrzebą.

Rozróżnienie działalności odpłatnej i nieodpłatnej pożytku publicznego oraz gospodarczej.

Nie jest jasne, czy w statucie organizacji ubiegającej się o status OPP trzeba koniecznie wpisać podział na działalność odpłatną i nieodpłatną. Niejasne są też granice pomiędzy tymi pojęciami. Podziału na działalność odpłatną i nieodpłatną w statucie wymagają niektóre KRS-y, ale nie wszystkie. Dla wielu pytających nie jest oczywiste, że nie można łączyć działalności odpłatnej i gospodarczej w tym samym przedmiocie.

Zmiany w statucie w związku ze statusem.

Zupełnie nie wiadomo, czy wszystkie wymogi z art. 20 Ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie muszą zostać wpisane do statutu organizacji, czy wystarczy wpisanie ich do aktów wewnętrznych (np. regulaminu organizacji). Przeważać zaczyna praktyka (jak się wydaje, nie do końca uzasadniona), że zmiany wpisuje się do statutu. Grozi to tym, że wszystkie organizacje mające status pożytku będą miały takie same statuty.

Załączniki do formularzy o status OPP.

Niestety Ustawa o działalności pożytku publicznego nie podaje listy obowiązkowych dokumentów, jakie powinno się dołączyć do formularzy o status. Panuje więc w tym względzie, niezwykle różnorodność – trudno nie posłużyć się tu przykładami:

- Czasem wystarcza oświadczenie członków o niekaralności złożone przez członków komisji rewizyjnej, ale niektóre sądy żądają zaświadczeń z Krajowego Rejestru Karnego.
- Jedna z organizacji musiała złożyć oświadczenie, że w dniu złożenia wniosku do sądu była organizacją pożytku publicznego (???), inne musiały składać oświadczenia o nie prowadzeniu działalności gospodarczej (choć ustawa przecież tego nie zabrania!).
- KRS zażądał od organizacji złożenia sprawozdania z 9 lat działalności (od początku jej istnienia), co oznaczało konieczność dostarczenia kilkuset stron dokumentów, w tym kopii rocznych deklaracji podatkowych. Wydaje się, że takie wymagania są przesadne. Zgodnie z art. 23 ustawy o KRS sąd rejestrowy bada, czy dołączone do wniosku dokumenty są zgodne pod względem formy i treści z przepisami prawa, jak też, czy dane wskazane we wniosku o wpis są prawdziwe, jeżeli ma w tym względzie uzasadnione wątpliwości.

Nowopowstające organizacje a status OPP

Ustawa nie określa niestety, jak długo trzeba już działać przed wystąpieniem o status pożytku publicznego. Praktyka jest raczej taka, że nowa organizacja nie może się ubiegać o ten status. Ale zdarzają się też wyjątki, tzn. znane są pojedyncze przypadki organizacji, którym się udało zarejestrować w rejestrze stowarzyszeń jednocześnie ze statusem OPP.

Działalność w sferze pożytku publicznego a status pożytku publicznego

Świadomość tego, że działalność w sferze pożytku publicznego to nie to samo, co status OPP nie jest do końca powszechna. Błąd ten popełniają zarówno same organizacje pozarządowe, jak i samorządy, które twierdzą, że organizacje nie mające statusu OPP nie mogą otrzymywać dotacji.

Opłata za rejestrację a status pożytku publicznego

W pierwszych miesiącach 2004 r. duże różnice w wysokości opłat w różnych KRS-ach budziły wiele emocji. Zdarzało się, że organizacje nie płaciły ani złotówki, ale były też przypadki, gdy organizacja zapłaciła za rejestrację 1000 zł. Obecnie organizacje płacą 250 lub 500 zł (czyli odpowiednio – za ogłoszenie drugiego lub pierwszego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym). Płacą tyle „w zasadzie”, bo zdarza się ciągle, że sądy pobierają także opłatę sądową za wpis cechy OPP do KRS. Aby ten spór rozstrzygnąć należałoby wprowadzić zmiany w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, która ciągle pozostawia tę sprawę niejasną.

Uzyskiwanie statusu przez oddziały posiadające osobowość prawną.

Przepisy ustawy są tu bardzo ogólne i przydałoby się tu jej uściślenie. Wydaje się, że oddziały posiadające osobowość prawną mogą starać się o uzyskanie statusu pożytku niezależnie od podmiotu, z którego powstały. Oddział bez samodzielnej osobowości prawnej nie może wystąpić z wnioskiem o uzyskanie statusu pożytku – nie spełni on wymagań z art. 20 ustawy (m.in. nie ma kolegielnego organu kontroli lub nadzoru, własnego statutu). Z uzyskania statusu pożytku nie mogą też skorzystać terenowe jednostki organizacyjne kościołów nie posiadające osobowości prawnej.

Zamykając tę listę najczęstszych pytań i problemów trzeba wspomnieć jeszcze o dwóch sprawach, które warto poprawić w przepisach związanych z Ustawą. Pierwsza z nich to wyłączenie organizacji kościelnych i wyznaniowych, które uzyskały status pożytku publicznego, z listy tych, o których informacje upublicznia Ministerstwo Sprawiedliwości (MS). Co prawda MS publikuje te informacje na swojej stronie internetowej, ale jest to wyraz dobrej woli Ministerstwa, a nie działalność oparta o przepisy prawa. Druga sprawa dotyczy ilości miejsc, w których organizacje pożytku publicznego muszą obowiązkowo składać sprawozdania. Obowiązkowe jest upublicznienie sprawozdania merytorycznego. Poza tym, organizacje będą musiały złożyć sprawozdanie do Ministra Polityki Społecznej, KRS, i ogłosić je w Monitorze Polskim B (za opłatą 610 zł za stronę, przy czym stron będzie co najmniej trzy). **Organizacje rozumieją potrzebę jawności, ale odstrasza je fakt, że sprawozdania trzeba składać do tylu miejsc, tak jakby ich mnogość gwarantowała większą przejrzystość.** Te przepisy zdecydowanie powinny zostać uproszczone, ponieważ zarówno ich niepotrzebne skomplikowanie, jak i wysokość opłaty, są, dla mniejszych organizacji, jednym z podstawowych argumentów za tym, żeby o status OPP się nie ubiegać.

Informatorium dla organizacji pozarządowych – pytania dot. ustawy o działalności pożytku publicznego zarejestrowane w bazie klientów (w okresie 01.06.2003-20.10.2004)	Liczba pytań	%
Pytania ogólne (informacje ogólne o ustawie – gdzie szukać informacji /źródła informacji; dostęp do treści ustawy i rozporządzeń; co reguluje ustawa etc.)	561	60%
Pytania szczegółowe dot. ustawy	378	40%
Ogółem	939	100%

Informatorium – pytania szczegółowe dot. ustawy	%
PKD, czyli jak wypełnić formularz KRS-W-OPP	14%
działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego	10%
zmiany w statucie w związku z OPP	9%
o KRS: wypełnienie formularzy KRS, dostęp do formularzy, ogólne informacje o KRS	9%
czy nowopowstała organizacja może uzyskać status?	7%
przywileje OPP (media, zwolnienia z opłat etc.)	5%
czy status to to samo co działalność w sferze pożytku	5%
obowiązki OPP (sprawozdawczość, opłaty za sprawozdania etc.)	4%
problemy z przekazywaniem 1%	4%
załączniki do wniosku o status OPP	4%
różne typy organizacji/institucji – czy mogą być OPP	4%
OPP a działalność gospodarcza	3%
konsultacje (dokumentów) statutu	3%
współpraca z samorządem w ustawie	3%
darowizny a OPP	3%
opłata za rejestrację statusu	3%
zwrot wniosku OPP z KRS (terminy, ...)	2%
rejestracja statusu a oddziały	2%
powinowactwa w OPP	2%
przerejestrowanie ze starych rejestrów i status OPP	1%
ustawa a wolontariat	1%
wynagrodzenia w OPP	1%
Na rzecz kogo działa OPP (członkowie, wąska grupa etc.)	1%
RAZEM	100%

II. Potrzeby sektora, wyzwania stojące przed organizacjami

1. Na co organizacje wydałyby dodatkowe pieniądze?

Jeśli zadać organizacjom hipotetycznie pytanie, na co przeznaczyłyby dodatkowe, swobodne pieniądze, to okazuje się, że zdecydowanie **najczęściej zostałyby one spożytkowane na zakup sprzętu.**

Być może część wytłumaczenia tego faktu zawarta jest w samym sformułowaniu pytania. Skądinąd wiadomo o trudnościach, jakie mają organizacje ze zdobywaniem środków na pewne typy wydatków – w tym sensie szczególnej wagi nabiera sformułowanie środki „swobodne”. Innymi słowy, odpowiedź na to pytanie stanowi zapewne wypadkową opinii na temat wydatków najbardziej potrzebnych i tych, na które najtrudniej zdobyć środki. **Warto podkreślić, że niemal taką samą kolejność wskazań i niewielkie różnice w wysokościach procentów odnotowano w badaniu z 2002 roku – lista marzeń organizacji nie zmienia się.**

Cele, na które organizacje przeznaczyłyby wolne środki (można było wskazać maks. 3 cele)	Procent odpowiedzi
Zakup sprzętu	68%
Poszerzenie serwisu świadczonych usług	41%
Podniesienie kwalifikacji pracowników lub wolontariuszy (szkolenia, konferencje itp.)	26%
Powiększenie lub remont lokalu	26%
Zatrudnienie lub skorzystanie z usług specjalisty (od prawa, zarządzania, księgowości, finansów itp.)	17%
Zatrudnienie dodatkowych pracowników	16%
Rozpoczęcie działalności gospodarczej lub inwestycja w już prowadzoną	14%
Inwestycja w lokaty, obligacje lub akcje	4%

Bardzo charakterystyczne wyniki przynosi analiza tego, jak owe marzenia związane są z wielkością miejscowości, w których organizacje działają. Wśród organizacji wiejskich dominują wskazania na wydatki najbardziej „twarde”, czy też bezpośrednio odczuwalne. 3 na 4 organizacje zlokalizowane na wsi lub w miasteczkach do 10 tys. mieszkańców wydałyby dodatkowe pieniądze na zakup lub modernizację sprzętu. W Warszawie, taką odpowiedź wskazało ich „tylko” nieco ponad 40%. Prawie 1/3 respondentów z terenów wiejskich przeznaczyłaby wolne środki na remont lub powiększenie lokalu, w porównaniu do ok. 20% badanych zlokalizowanych w stolicach województw (22%) lub w Warszawie (17%). Z kolei organizacje miejskie wyraźnie częściej myślą o inwestycjach mogących w dłuższej perspektywie trwale wzmocnić ich pozycję, poprawić ich stabilność finansową i wzmocnić kompetencje. Prawie 9% organizacji warszawskich zainwestowałoby w lokaty lub papiery wartościowe - wśród badanych z obszarów wiejskich ten wybór nie padł ani razu. Podobnie jest z promocją działań organizacji: w Warszawie, na tego rodzaju wydatek zdecydowałoby się 9% organizacji, zaś w każdym innym miejscu około 2-4% (najmniej na wsi: 1,7%).

Najprostszym wyjaśnieniem tych różnic mogłoby być odwołanie do różnic w zamożności organizacji i w ich sytuacji majątkowej. Okazuje się jednak, że choć wielkość budżetu jest statystycznie związana z postulowanymi wydatkami organizacji, to różnice pomiędzy organizacjami biednymi i bogatymi nie odzwierciedlają wcale dysproporcji pomiędzy miastem i wsią. Wbrew intuicji, niższe dochody nie przekładają się wyraźnie na większą skłonność do inwestowania w sprzęt czy lokal. Bardziej użyteczne okazują się tu odwołania do pól działań organizacji. Zdecydowanie większą chęć do inwestycji w infrastrukturę wykazują organizacje sportowe i rekreacyjne, których na wsi jest ponad 60%.

2. Jakie potrzeby szkoleniowe deklarują organizacje?

W jakich dziedzinach organizacje potrzebują szkolenia?	%
Pozyskiwanie funduszy	66,6%
Wiedza związana ze specyficzną dziedziną, w której działa organizacja	47,3%
Zagadnienia prawno-formalne związane z funkcjonowaniem organizacji	40,9%
Budowanie wizerunku organizacji, promocja, współpraca z mediami	32%
Finanse organizacji (księgowość, zarządzanie finansami)	27,8%
Znajomość języków obcych	23,9%
Budowanie relacji z innymi sektorami, współpraca z administracją publiczną	21,7
Stosowanie nowoczesnych technologii (w tym zastosowania komputera)	19,9%
Pozyskiwanie i organizowanie pracy wolontariuszy	18,4%
Zarządzanie programami organizacji (planowanie, ewaluacja)	18,1%
Umiejętności interpersonalne (komunikacja, autoprezentacja, negocjacje)	17,6%
Zarządzanie ludźmi (budowanie zespołu, prowadzenie zebrań, przywództwo)	14,3%

43% organizacji twierdzi, że żadna ze związanych z nimi osób nie uczestniczyła w ciągu ostatniego roku w zewnętrznym szkoleniu. Ponad połowa pracowników lub wolontariuszy przeszła w ubiegłym roku jakieś szkolenia w 16% organizacji. Odsetek osób, które skorzystały ze szkoleń rośnie wraz z zamożnością organizacji, i jest zdecydowanie większy wśród organizacji położonych w miastach (przeciętnie 25% personelu) niż na wsi (średnio nieco ponad 15%). Ta prawidłowość może w przyszłości prowadzić do pogłębienia się dysproporcji pomiędzy organizacjami zlokalizowanymi na obszarach peryferyjnych i tymi działającymi w metropoliach. Już teraz, są to bardzo różne światy. Wydaje się, że zahamowanie procesu „rozwarstwiania się” sektora pozarządowego wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na silniejsze wsparcie rozwoju organizacji wiejskich.

Szczególnie intensywnie szkoleni są pracownicy i współpracownicy organizacji zajmujących się prawami człowieka, wspieraniem innych organizacji pozarządowych, działalnością polityczną czy międzynarodową.

Zapytane o potrzeby szkoleniowe, organizacje najczęściej wymieniają szkolenia związane z pozyskiwaniem funduszy (taką potrzebę zgłasza 67% organizacji – por. tabela wyżej). Ten wynik nie dziwi, warto natomiast zwrócić uwagę na fakt, iż drugi w kolejności najbardziej pożądanym typ szkoleń to dokształcanie w dziedzinie specyficznej dla obszaru aktywności organizacji (**powiązanych z konkretną tematyką działań danej organizacji**). Wysokie miejsce w hierarchii potrzeb sektora zajmują także **szkolenia dotyczące zagadnień formalno-prawnych związanych z funkcjonowaniem organizacji**. Co ciekawe, szkolenia związane z zarządzaniem programami organizacji czy zasobami ludzkimi są najrzadziej identyfikowane jako potrzebne organizacjom.

3. Jakie problemy napotykają w swej pracy organizacje?

Zdecydowanie nie należy bagatelizować trudnej sytuacji finansowej polskich organizacji pozarządowych, ale narzekanie na brak pieniędzy jest powszechne, więc fakt, że organizacje postrzegają swoją sytuację finansową jako trudną, nie jest dla nikogo zaskoczeniem.

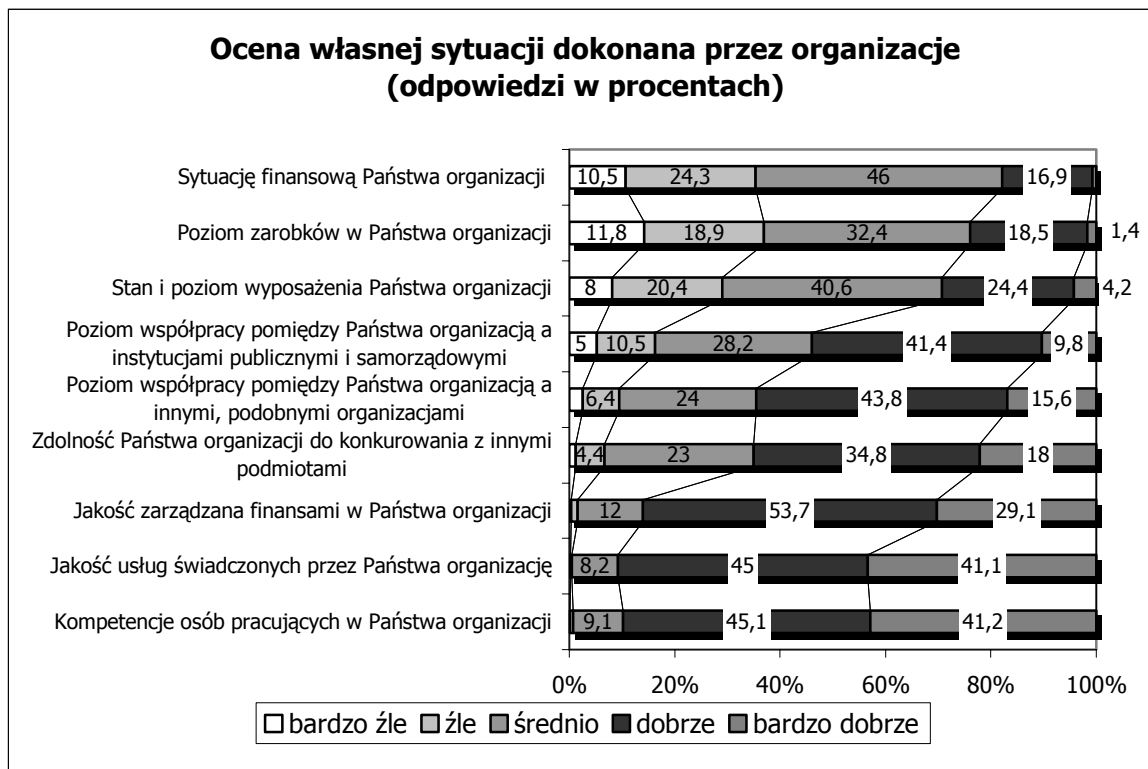
Jednak brak zasobów finansowych nie jest jedyną bolączką sektora pozarządowego - drugim w kolejności najczęściej wskazywanym problemem okazuje się brak osób gotowych do bezinteresownej pracy na rzecz organizacji (osobną sprawą, nierozstrzygalną w tym momencie, jest kwestia, na ile aktywnie organizacje szukają osób, które mogłyby wesprzeć ich działania). Kolejny problem stanowi nadmiernie rozbudowana biurokracja i skomplikowane formalności związane z pozyskiwaniem dofinansowania ze środków sponsorów, programów publicznych, funduszy unijnych.

Problemy, które były odczuwalne w życiu organizacji w ciągu ostatnich 2 lat?	Procent organizacji które odczuwały dany problem
Trudności w zdobywaniu funduszy lub sprzętu niezbędnego do prowadzenia działań organizacji	77,3%
Brak osób gotowych bezinteresownie angażować się w działania organizacji	53,8%
Nadmiernie rozbudowana biurokracja administracji publicznej	48,2%
Nadmiernie skomplikowane formalności związane z korzystaniem ze środków grantodawców, sponsorów lub funduszy Unii Europejskiej	48,1%
Niejasne reguły współpracy organizacji z administracją publiczną	37,4%
Brak dostępu do wiarygodnych informacji, ważnych dla organizacji.	31,2%
Niedoskonałość lub brak przepisów regulujących działania organizacji	28,7%
Trudności w utrzymaniu dobrego personelu, wolontariuszy	26,4%
Niekorzystny wizerunek organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej i w mediach, brak zaufania do organizacji pozarządowych	19,9%
Zbyt wysokie obciążenia podatkowe organizacji	18,2%
Konkurencja ze strony innych organizacji pozarządowych	16,0%
Brak współpracy lub konflikty w środowisku organizacji pozarządowych	13,1%
Nadmierna kontrola ze strony administracji publicznej	11,0%
Odchodzenie od misji, dla której powstała organizacja	6,6%

Najmniejsze zaniepokojenie organizacji budzą kwestie związane z „wewnętrznym życiem” sektora pozarządowego: konkurencją ze strony innych podmiotów, konfliktami pomiędzy organizacjami społecznymi, kontrolą ze strony instytucji publicznych oraz odchodzeniem od misji organizacji. Wydaje się to świadczyć o dość dobrym samopoczuciu polskiego sektora pozarządowego – przekonaniu, że zmieniające się warunki nie wywrą wpływu na priorytety organizacji.

4. Jak organizacje oceniają własną sytuację?

Podobne wnioski można wyciągnąć z danych na temat oceny własnej sytuacji dokonanej przez organizacje. Negatywnie oceniają one przede wszystkim te elementy swojej sytuacji, które związane są z finansowymi i materialnymi zasobami. Zdecydowanie lepiej oceniana jest sfera kontaktów z innymi instytucjami i organizacjami – ponad połowa organizacji ocenia ją dobrze lub bardzo dobrze. Ponad 80% nie ma zastrzeżeń co do własnego zarządzania finansami, jakości usług świadczonych przez organizacje (choć pewne swojej zdolności do konkutowania z innymi podmiotami jest trochę mniej – ok. 63%) i kompetencji osób w niej pracujących.

5. Jakie wartości są najważniejsze w działaniach organizacji?

Wartości najważniejsze w działaniach Państwa organizacji (możliwość więcej niż 1 wskazania)	%
Skuteczność	44%
Profesjonalizm, wiedza	33%
Troska o dobro wspólne	31%
Wspólne podejmowanie decyzji	31%
Użyteczność	30%
Bezinteresowność	25%
Solidarność z potrzebującymi	20%
Zapał, zaangażowanie	19%
Otwartość, tolerancja	19%
Determinacja, konsekwencja w działaniu	15%
Poczucie misji	14%
Równość	10%
Przejrzystość, jawność	10%
Wierność tradycjom	9%
Niezależność	8%

Przedstawiciele organizacji zostali w badaniu poproszeni o wskazanie wartości, jakie są najważniejsze w działaniach organizacji. Najwięcej osób wskazało wartości techniczne (instrumentalne), takie jak skuteczność (44%) i profesjonalizm (33%). W rankingu pod względem częstości wskazań wysoko także lokują się wartości związane z troską o dobro publiczne oraz solidarnością. Od 20 do 15% wskazało wartości związane z nastawieniem do prowadzonych działań (zapał, determinacja, misja).

Niepokojąco nisko znalazły się wartości związane z relacjami organizacji ze światem zewnętrznym – takie jak przejrzystość i jawność działań oraz niezależność.

Same organizacje są świadome tego problemu. Na pytanie - **Z jakimi wartościami jest dzisiaj, w przekonaniu samych organizacji, w polskim ruchu pozarządowym najgorzej** - niemal co czwarta organizacja odpowiada, że w polskim trzecim sektorze brakuje bezinteresowności, co piąta dostrzega brak skuteczności, 17% wskazuje **niewystarczającą przejrzystość i jawność działań.**

6. Proces federalizacji – jak przebiega wewnętrzna organizacja sektora?

36% organizacji należy do jakiegoś rodzaju branżowego, regionalnego lub ogólnokrajowego porozumienia organizacji pozarządowych. Kolejne 25% chciałoby do takich struktur należeć, choć 4/5 spośród nich nie znalazło jeszcze odpowiedniej struktury. Co piąta organizacja w ogóle nie jest zainteresowana przynależnością do jakiegokolwiek rodzaju federacji, zaś ok. 15% nie ma w tej sprawie zdecydowanego poglądu.

7. Unia Europejska – jakie są nadzieje i obawy związane z akcesją?

Większość polskich organizacji pozarządowych nie ma doświadczeń związanych z aplikowaniem o przedakcesyjne środki pomocowe – w ciągu ostatnich 4 lat ubiegało się o nie tylko 14% organizacji. Jednocześnie polskie organizacje wiele nadziei wiążą ze środkami europejskimi – ponad 70% organizacji deklaruje, że planuje ubiegać się o dofinansowanie z unijnych funduszy. Warto zwrócić uwagę, że zdecydowanie najwięcej deklaracji zainteresowania funduszami zarejestrowano wśród organizacji z terenów wiejskich – wyraziło 76% z nich. Jest to o tyle istotne, że to właśnie organizacje wiejskie mają najmniejsze doświadczenie w korzystaniu z dostępnych dotąd unijnych funduszy pomocowych i przedakcesyjnych. W ciągu ostatnich 4 lat o środki UE ubiegało się zaledwie nieco ponad 7% z nich (w miastach to ok. 15%, a w Warszawie ponad 20%). Ich plany wobec nowych funduszy są także najbardziej deklaratywne: dwóch na trzech zainteresowanych środkami unijnymi respondentów z obszarów wiejskich nie potrafiło wskazać konkretnego programu lub funduszu, z którego chcieliby skorzystać (w miastach nie potrafiła tego zrobić mniej więcej połowa badanych). Wyniki te pokazują, że pojawieniu się nowych funduszy europejskich towarzyszy na polskiej wsi zarazem wielka nadzieja i słabe przygotowanie. Należy zrobić wszystko, aby wesprzeć organizacje w pozyskiwaniu środków unijnych, aby związane z nimi ogromne oczekiwania nie przekształciły się w równie wielkie rozczarowanie.

Aż 64% organizacji uważa, że barierą w korzystaniu ze środków może być brak niezbędnego wkładu własnego ze strony organizacji. 47% wskazuje, że może się okazać, że dotychczasowa skala ich działań jest zbyt mała w stosunku do skali środków pochodzących z UE. 41% obawia się zbyt zawiłych procedur towarzyszących korzystaniu z pomocy UE. Aż 62% uważa, że pojawienie się funduszy pozwoli im na uzyskanie finansowego „oddechu”, 54%, że pozwoli im poszerzyć skalę działań. Nie brak jednak w środowisku obaw związanych z pojawieniem się funduszy. Ponad 45% organizacji obawia się, że dostęp do funduszy spowoduje nadmierną biurokratyzację działań, a także, że organizacje odchodząc będą od misji, dla której powstały i oportunistycznie dopasowywać swe działania do tego na co UE będzie chciała przeznaczyć środki. 40% obawia się, że dojść może do swoistej „marginalizacji” tych organizacji, których misja nie mieści się w obszarze zainteresowań dysponentów środków UE.

8. Wizerunek sektora – co Polacy sądzą o organizacjach pozarządowych?

Wizerunek organizacji pozarządowych w oczach opinii publicznej w 2004 roku uległ nieznacznej zmianie i stał się bardziej przychylny, choć w dalszym ciągu jest on, delikatnie rzecz ujmując, ambiwalentny. Organizacje pozarządowe zyskują szczególnie, kiedy są oceniane w porównaniu z instytucjami państwowymi - 65% Polaków uważa, że „organizacje społeczne na ogół skuteczniej dostarczają pomocy potrzebującym niż instytucje państwowe”. **67,4% dorosłych obywateli wyraża także przekonanie, że „działania organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji itp.) są teraz bardziej potrzebne niż 5 lat temu”.** O ile ten pierwszy wynik można po części tłumaczyć silną niechęcią Polaków do instytucji Państwa, o tyle drugi bezsprzecznie wskazuje na poprawę oceny sektora pozarządowego.

Szczęśliwie zmniejszył się nieco odsetek Polaków, którzy uważają, że „w organizacjach społecznych często dochodzi do nadużyć i prywaty” – z 63% w 2003 do 57% w 2004 roku. Trudno jednak cieszyć się zmianą o 6 punktów procentowych, jeśli ciągle ponad połowa Polaków postrzega organizacje przez pryzmat przekrętów. Z 39,3% do 32% zmniejszył się odsetek tych, którzy uważają, że „organizacje są na ogół źle zorganizowane i niefachowe”.

Powoli zwiększa się odsetek Polaków, którzy bez organizacji społecznych nie wyobrażają sobie dobrego funkcjonowania demokratycznego państwa. W 2004 roku uznało tak 55,5% respondentów o 3 punkty procentowe więcej niż w roku 2003. Niestety nie zmienia się odsetek tych, którzy uważają, że „organizacje społeczne mają ogólnie niewielki wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w Polsce” – podobnie jak w 2003 roku sądzi tak 52% obywateli, zaś tylko co piąty z tak sformułowaną opinią się nie zgadza. Częściej rola organizacji społecznych doceniana jest w lokalnym środowisku - co trzeci dorosły Polak uważa, że „organizacje społeczne rozwiązują ważne problemy społeczne w moim sąsiedztwie”.

III. Podstawowe dane liczbowe o sektorze pozarządowym w 2004 roku

- W Polsce zarejestrowanych jest ponad **45.500 stowarzyszeń** i ponad **7.000 fundacji**.
- Niemal **co druga** zarejestrowana organizacja ma siedzibę **w dużym mieście** (byłym lub teraźniejszym mieście wojewódzkim).
- **Co trzecia organizacja** deklaruje przynależność do krajowych, regionalnych lub branżowych porozumień organizacji pozarządowych, zaś do zagranicznych lub międzynarodowych porozumień organizacji pozarządowych należy **co dziesiąta organizacja**.
- **Najwięcej jest** w Polsce organizacji pozarządowych działających w obszarze „**sportu, turystyki, rekreacji i hobby**” (38,6% organizacji wskazuje ten obszar jako najważniejsze pole swoich działań). Inne obszary działań wskazywane najczęściej przez organizacje jako ich główne pola działań to: „**kultura i sztuka**” (11,6% organizacji), „**edukacja i wychowania**” (10,3% organizacji) oraz „**usługi socjalne i pomoc społeczna**” (10% organizacji) i „**ochrona zdrowia**” (8,2%).
- **2/3 organizacja nie zatrudnia stałego płatnego personelu**. Łączną wielkość zatrudnienia w organizacjach szacować można na ok. 63.000 pełnych etatów. Połowa organizacji, spośród tych mających płatnych pracowników, zatrudnia nie więcej niż 3 osoby.
- Z deklaracji organizacji wynika, że **30% wszystkich członków stowarzyszeń w Polsce jest całkowicie bierna** – nie płaci składek, nie pojawia się na walnych zebraniach i nie utrzymuje kontaktu z organizacją.
- Jak wygląda aktywność pozostałych 70% członków? **30% członków aktywnie włącza się w życie organizacji, poświęca jej swój czas i uczestniczy w jej pracach**. Aktywność pozostałych 40% ogranicza się do płacenia składek (zgodnie z deklaracjami organizacji ok. 65% członków płaci składki) i, być może, uczestnictwa w walnych zebraniach członków.
- **W pracy 45% organizacji zaangażowani są wolontariusze** (niebędący jednocześnie członkami organizacji). W połowie organizacji współpracujących z wolontariuszami ich liczba w ostatnim roku nie przekroczyła 10 osób, w kolejnych 27% było ich między 11 a 30, zaś z grupą liczniejszą niż 100 wolontariuszy pracowało w zeszłym roku ok. 5% organizacji.
- **Przychody połowy organizacji w roku 2003 nie przekroczyły 13 tysięcy złotych** (tyle wynosi mediana, czyli wartość dzieląca zbiór na połowę ze względu na liczebność).
- Źródła finansowania, z których w 2003 roku korzystał największy procent organizacji, to: **składki członkowskie (60% organizacji)**, źródła samorządowe (45% organizacji), darowizny od osób fizycznych (40% organizacji), darowizny od instytucji i firm (39% organizacji).
- Niewiele ponad 20% organizacji twierdzi, że ma jakiegokolwiek rezerwy finansowe.
- **2/3 organizacji używa w swojej pracy komputera**, z czego połowa korzysta więcej niż z jednego komputera.
- Przedstawiciele niemal **4/5 organizacji deklarują, że korzystają z Internetu** w sprawach związanych z organizacjami (w siedzibie lub poza nią), co drugi robi to co najmniej kilka razy w tygodniu.
- 23% organizacji uważa ostatni rok za gorszy od poprzednich (dwa lata temu analogiczny wskaźnik wyniósł 30%). Ok. 20% uważa, że był on lepszy. Działacze 3 sektora są „uparci” w swym optymizmie. **Ponad 51% uważa, że kolejny rok będzie lepszy** (dwa lata temu podobnego zdania było 40% respondentów). Optymistów jest aż 5-krotnie więcej niż pesymistów.

JUŻ W STYCZNIU 2005 – PEŁNE RAPORTY Z BADAŃ!

Raporty zostaną opublikowane w serii **Warto Wiedzieć Więcej (3w)** wydawanej przez Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz na stronach portalu organizacji pozarządowych www.ngo.pl, w serwisie **Badania III sektora (www.badania.ngo.pl)**.